

I Historia książki i bibliotek

JÓZEF SZOCKI

Księgozbiór domowy Jana Kantego Podoleckiego¹ (1800–1855)

Wśród rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu znajduje się *Spis Xiążek K[antego] P[odoleckiego]*² w postaci brulionu ponumerowanego od 1 do 84³. Posiada on układ działowy. W ramach poszczególnych działów (w sumie jest ich 11, ponumerowanych A–L) zapisy biegną bez porządku alfabetycznego, zaopatrzone w liczby rzymskie, lecz niekonsekwentnie. I tak w dziale A pominięto nry XXX i XL, zapisano podwójnie VIII. Podobnie nr XXXII jest dwukrotnie odnotowany w dziale B. W dziale C nie ponumerowano dwóch pozycji. W dziale następnym pominięto nr VI, nie ponumerowano jednej pozycji, pod numerem VIII *Histoire naturelle de Buffon...* umieszczono 11 utworów tego uczonego, a pod numerem XIII *Dziela X. Krzysztofa Kluka* – 4. Nie ponumerowano jednej pozycji w dziale E. W F figuruje podwójnie zapisany nr XI, potrójnie XVI, w dziale G podwójnie LVI, nie zaopatrzone natomiast w numer jednej pozycji, a aż 5 nie ponumerowano w dziale I. W tej sytuacji nie należy się dziwić, że Władysława Jabłońska, autorka cennego opracowania *Inwentarze i katalogi biblioteczne w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, nie mogła określić prawidłowo, ile pozycji figuruje w tym spisie. Podała, że jest 487 dzieł w ponad 1000 woluminach, w tym ok. 17 rękopisów, podczas gdy faktycznie znajduje się zapisanych 494 tytuły w 1020 woluminach.

Opis dzieła jest zwykle obszerny. Podawano w nim nazwisko autora, tytuł (rozbudowany w zależności od tytułatury dzieła), wydanie, miejsce i rok wydania, wydawcę, format i liczbę tomów. Strony spisu zostały porubrykowane: „Dzieła”, tytuł dzieła z numerem w postaci litery, „Tomy”.

Na okleinke początkowej i końcowej oraz na pierwszej stronie ostatniej okładki znajdują się zapiski odnoszące się do wypożyczeń, ponadto na pierwszej stronie

początkowej okleinki figurują trzy podpisy czytelne: Kant Podolec, Kant Podolecki i K. Podolecki oraz dwa nieczytelne.

1. Charakterystyka formalna księgozbioru

Statystyczny obraz księgozbioru J. Podoleckiego przedstawia się niezbyt imponująco w porównaniu ze zbiorami domowymi, gromadzonymi wówczas przez inteligencję i ziemian, a złożonymi często z kilku i więcej tysięcy tomów. Interesująca nas kolekcja liczyła zaledwie 494 pozycje. Książek było w niej 459 (92,9% całości), rękopisów 17, grafik, rysunków i map 13, czasopism 5. Księgozbiór omawiany jest więc dość jednorodny, przeważają – i to zdecydowanie – książki. Łącznie z rękopisami, grafikami, rysunkami, mapami i czasopismami występują one w 1020 woluminach.

Na literaturę piękną przypada 91 pozycji w 169 tomach. Stanowi to 18,4% całości. Znalazły się tu wybitne dzieła autorów antycznych: Homera, Wergiliusza, Horacego, Owidiusza, Marcialisa, Juwenalisa i in., literaturę włoską reprezentowały utwory Ariosta, Alfieriego, Goldoniego, francuską – Rousseau, Moliera, angielską – Milтона, niemiecką – Wielanda, Schillera i in. Przeważającą część księgozbioru stanowi literatura niebeletrystyczna, o czym szerzej piszemy w następnym rozdziale.

Księgozbiór zróżnicowany jest pod względem językowym. Najwięcej znalazło się w nim książek w języku łacińskim, bo aż 168 (34% całości). Na drugim miejscu pozostają pozycje w języku polskim. Jest ich 128 (25,9%). Następnie niemieckojęzyczne – 86 (17,4%), francuskojęzyczne – 74 (14,9%), włoskojęzyczne – 43 (8,7%). Można znaleźć jeszcze pojedyncze egzemplarze w języku węgierskim, angielskim, czeskim, greckim i rosyjskim.

W zbiorze jest tylko 17 rękopisów; warto je również przeanalizować, aby zorientować się w ich charakterze. Część z nich odnosi się do teologii (w ogóle do zagadnień religijnych): *Theologia moralis universa* (1764), *Expedita materia Ecclesiastico oratori perutilis...* (1766), *Kazanie podczas żałobnych exekwii w dniu 19 Grud[nia] 1816 r. za duszę Iz[ydora] Lubomirski[ego] przez X. G. Jakubowskiego* (1817) i *Kazania różnych [autorów] od roku 1616*. Do prawa i polityki odnoszą się: *Prawo narodów*, *Proces prawny* i *Rozwaliny* [P. Volneya]. Z filozofią i moralnością związany jest rękopis *Dialectica seu introductio ad Logicam*. Historii naturalnej i gospodarstwa dotyczą: *Scientia naturalis, seu physica* (1736) i *The-saurus secretorum et medicinae practicae selectus et expertus*. Z wojskowością wiążą się: *Reglement pour l'infanterie* i *Exercier Reglament*. Teksty literackie to: *Historya Magiellony* (1769), *Historya Oleandra* i *Lukrecjupa* (księga tłumaczeń Kopczyńskiego). O heraldyce traktuje tekst *Korona polska, kleynotami herbów szlacheckich ozdobiona*. Z historią związany jest *Rękopism nadesłany z wyspy S. Heleny niewiadomym sposobem z francuskiego*.

Na zbiory graficzne (rysunki i mapy) składają się atlasy (*Atlas universae reive-redariae bilinguis studio atque impensis, Major atlas scholasticus*), mapy (*Carte des postes de l'Europe, Carte de la Pologne, Carte d'Espagne et de Portugal en 9 feuilles, Carte de la monarchie*), przewodniki (*Romanum Museum sive Thesaurus erudita antiquitatis, Museum Odescalchum sive Thesaurus antiquarum gemmarum*) i in.

A oto czasopisma, które znalazły się w omawianym księgozbiorze: „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” (1804), „Almanach Lubelski” (1815), „Pamiętnik Lwowski” (1816, 1817, 1818), „Recueil des Gazettes de France” (1752, 1753, 1754, 1770), „Tygodnik Polski i Zagraniczny” (1819).

Analizując miejsca wydania trzeba było pominąć 79 książek, gdyż ich opisy zawarte w katalogu nie zawierają adresu wydawniczego. Pozostaje zatem 415 pozycji. Wydane zostały w 78 miastach (11 krajów europejskich). W Wiedniu wyszło 51 pozycji, w Warszawie 45, Krakowie 38, Paryżu 37, Lipsku 26, w Wenecji 18, Amsterdamie 15, Kolonii i Lwowie po 11, Bazylei, Królewcu, Lyonie, Rzymie po 8, Berlinie, Padwie, Wrocławiu po 6, Antwerpii, Gdańsku, Koszycach i Londynie po 5.

Aż 336 książek to starodruki. Stanowią one 68% księgozbioru. Wśród nich znalazł się jeden inkunabul *Suniani May Parthenopei dictionarium* wydany w Kolonii w 1477 r.

Tylko 29 pozycji (5,9% całości zbiorów) pochodzi z XVI wieku. Są to głównie biblie, dzieła antycznych pisarzy, niektórych autorów renesansowych np. Machiaveliego i in. O nich będzie mowa w następnym rozdziale.

Z XVII wieku pochodzi 65 pozycji (13,2% księgozbioru). Są to przeważnie biblie, kazania, teksty kanoniczne, teologiczne, prawnicze, dzieła o tematyce geometrycznej i architektonicznej, dzieła Galileusza, prace gramatyczne i in.

Wiek XVIII jest reprezentowany aż przez 241 pozycji (48,8% całości zbiorów). Znalazły się wśród nich obok biblii, tekstów religijnych i prawniczych także filozoficzne, historyczne, polityczne, prawnicze, dzieła Woltera, Kanta, Helwecjusza, podręczniki i in.

Na wiek XIX przypadają 102 pozycje, co stanowi 20,6% całości. Są to obok kazań i tekstów religijnych, także dzieła prawnicze, polityczne, prace dotyczące nauk ścisłych (np. logika), dzieła Buffona, Bossueta, dzieła o chemii, chorobach, gospodarstwie domowym i in.

2. Zawartość treściowa księgozbioru

Sam właściciel, sporządzając katalog, podzielił zbiory pod względem treści na 11 działów: „A. Teologia” – 48 pozycji (9,7% całości), „B. Nauka prawa i polityka” – 52 (10,5%), „C. Filozofia i moralność” – 48 (9,7%), „D. Historia naturalna i gospodarstwo” – 42 (8,5%), „E. Matematyka, geometria, astronomia, umiejętności wojskowe i architektura” – 41 (8,3%), „F. Filologia – Gramatyki i słowniki” – 49

(9,9%), „G. Rymotwórstwo, wymowa i romanse” – 91 (18,4%), „H. Geografia, podróże i heraldyka” – 22 (4,5%), „J. Historia” – 74 (15%), „K. Zbiory dzieł” – 14 (2,8%), „L. Rysunki i mapy” – 13 (2,7%).

Książka religijna

Jeżeli chodzi o dział teologiczny, czołowe miejsce w nim zajmują teksty biblijne, mimo że jest ich zaledwie kilka. J.K. Podolecki posiadał pierwsze drukowane wydanie pełnego tekstu Biblii, które ukazało się w drukarni Szarfenbergów w Krakowie w 1561 r. pt. (podaje się tu w takim zapisie, jak jest w katalogu): *Biblia to iest: księgi stharego y nowego zakonu na polski ięzyk z pilnością według łacińskiej biblijy od kościoła krześciańskiego powszechnego przyięty nowo wyłożona*. Miał on dwa teksty wydane w drukarni Christophe’a Plantina – najwybitniejszego drukarza i wydawcy drugiej połowy XVI w., urodzonego we Francji, działającego głównie w Antwerpii. Jednym z tych tekstów jest Biblia wydana w 1564 r., drugim – *Annales ecclesiastici, auctore Caesare Baronio Sorano*, w 8 tomach (1600 r.); J.K. Podolecki posiadał tylko sześć.

W kolekcji tu omawianej na drugim miejscu figurowała wydana w 6 tomach w Antwerpii w 1634 r., tj. w okresie wojny trzydziestoletniej (1618–1648 r.), *Biblia sacra cum glossa ordinaria a Strabo Fuldensi Monacho Benedict...* (tu tylko 5 tomów). Jak wiadomo, wojna ta rozgrywała się między cesarzami z rodu Habsburgów i katolickimi książętami Rzeszy, skupionymi w Lidze Katolickiej, wspieranej m.in. przez Hiszpanię, Niderlandy, a obozem protestanckim (Unia protestancka) popieranym przez Francję, Szwecję, Holandię i in. U podstaw konfliktu leżały sprzeczności gospodarcze, a przede wszystkim religijne (kontrreformacja). *Biblia sacra* służyła zarówno jednej, jak też drugiej stronie jako oręż ideologiczny. W tym celu została zaopatrzona w objaśnienia – „explicationibus locupletata”.

J.K. Podolecki posiadał dwa egzemplarze tekstu biblijnego wydanego w Lyonie w 1645 r. przez francuskich drukarzy Horacjusza Gabriela Boissata i Laurentego Anissona pt. *Joannis de Sylveira in Textum Evangelicum Commentaria*. To samo odnosi się do czterech innych pozycji: wydanej w Wiedniu w 1714 r. *Sacrorum Bibliorum vulgatae editionis concordantiae...*; w Londynie w 1777 r. – *La Bible enfin expliquée...* (2 egzemplarze); *Ewangelia* – po grecku i po łacinie (b. m. r.); *Psalterium dispositum per Hebdomadam cum ordinario Officii de tempore* (b. m. r.).

W księgozbiornie eksponowane są także teksty dotyczące teologii. Spośród nich na czoło wysuwa się trzutomowe dzieło wydane w Kolonii w 1630 r. pt. *Commentariorum moralium in Universam Historiam Evangelicam Tomi tres...* (R.P. Didaci de Bacza Ponferradiensis S.J. Theologi). Z innych tego typu pozycji warto wymienić jeszcze następujące: „Theologia moralis universa” rękopis z 1764 r., *Medulla Theologiae moralis* (R.P. Hermanni Busenbaum S.J. Theologi in duos tomos divisa. Sandomiriae 1753), *Słonecznik, albo porównanie woli ludzkiej z wolą Bożą, które pięć ksiąg łacińskim ięzykiem opisał W. Ociec Jeremiasz Drexelius* (Kraków

1649), *Institutiones Theologicae quas alumni suis proponebat [frater] Thomas Aquinas Carmelita exalceatus* (Wenecja 1774), *Sacrae T[h]eologiae moralis medulla recens* (Kolonja 1754), *Norma vitae apostolicae* Jakuba Radlinskiego (1723).

O charakterze teologicznym lub zbliżonym są inne dzieła kolekcji. Do cenniejszych należało trzynaście ksiąg *Commentariorum in Sob[ori]* Joannis de Pindela S.J., wydanych w Kolonii w 1630 r., *Istoria sacra* (Wenecja 1761), *Divi Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi meditationes* (b. m. r.), *Commentariorum de Statu Religionis et Reipublicae, Carolo Quinto Caesare, Libri XXVI* Joannis Sleidani, *Ditucidationes philosophicae de Deo, anima humana, mundo et generalibus rerum affectionibus* Georgii Bernhardi Bülfingeri (Tybinga 1725). Z dzieł zbiorowych autorstwa osób duchownych znalazły się m.in.: *Opera Sancti Patris Macarii Aegypti, Aurea Summa* Henrici a Segusio Cardinalis Hosliensis (Kolonja 1612) i in.

Historii Kościoła i reformacji dotyczą następujące pozycje zawarte w kolekcji J.K. Podoleckiego: *Specionen oeclesiae Ruthenicae, ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora in suis captibus seu Primatibus Russiae* Ignacego Kulczyńskiego (Rzym 1733), *De ecclesia Christi Hierosolymitana* (b. m. r.), *Ex historia ecclesiastica P. Natulis Alexandri doctori Parisiensis Selectae dissertationes de Schismate Graecorum* (Wiedeń 1780), *Vita et miracula Servi Dei Vincentii Kadlubkonis* Szymona Starowolskiego (Kraków 1642), *Kronika zboru Ewangelickiego Krakowskiego X. W. Węgierskiego* (1817).

Znajdujemy tu także: *Kazania przygodne z inemi drobnieyszemi pracami, o różnych rzeczach wszelakim stanom należących* X. Piotra Skargi (Kraków 1610), *Kazania pogrzebne miane w różnych żałobnych okazyach* X. Alexandra Lorencowicza Prowincyała Polskiego S.J. (Kalisz 1670), *Kazanie podczas żałobnych exekwii w dniu 19 Grud[nia] 1816 r. za duszę I[zydora] Lubomirski[ego]* J. X. G. Jakubowskiego (Przemyśl 1817), „*Expedita materia Ecclesiastico oratori perutilis...*” (rękopis z 1766).

Książki związane z prawem kanonicznym również interesowały właściciela księgozbioru. Wprawdzie niewiele z nich znalazło się w jego zbiorach, to jednak były one cenne: *Corpus Juris Canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII Pont. Max... jussu editum* (Lyon 1614) i *De dispensationibus matrimonialibus...* (1726). Z innych pozycji posiadanych przez J.K. Podoleckiego warto tu jeszcze wymienić takie, jak związaną z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej: *Nova Gigantomachia. Contra sacram Deiparae Virginis a Sancto Luca depictam, et in monte claro Częstochoviensi...* (Kraków 1655) i dotyczącą przywilejów: *Tractatus de Beneficiis Nicolai Garciae* (Lyon 1701) i in.

Wydawnictwa prawnicze i polityczne

Zbiory gromadzone przez Podoleckiego z zakresu prawa i polityki dotyczą głównie takich zagadnień, jak: 1) teoria i historia prawa, 2) kodeksy i konstytucje, 3) dzieje sejmów, rządu, konfederacji, urzędów, policji itp., 4) polityka, 5) teksty

filozofów dotyczące polityki i innych kwestii związanych z tą dziedziną, 6) praktyka sądownicza, 7) statystyka.

Jeżeli chodzi o pierwsze zagadnienie, najważniejsze jest dzieło (od niego właśnie zaczyna się dział prawniczy spisu) profesora uniwersytetów w Heidelbergu i Lundzie, jednego z twórców teorii prawa natury, Samuela Pufendorfa (1632–1694) pt. *De officio hominis et civis, secundum legem naturalem libri duo* i jego tłumaczenie francuskie, dokonane przez J. Barbeyraca: *Les devoirs de l'homme, et du Citoyen, tels qu'ils lui sont prescrits par la loi naturelle* (Amsterdam 1723).

Prawa dotyczą następujące pozycje posiadane przez J.K. Podoleckiego: *Dowód z początków prawa przyrodzonego, dany językiem francuskim, a z woli N. Pana Stanisława Augusta Króla Polskiego, na oyczysty język przełożony od Tadeusza Młockiego* (Wilno 1779), *Principes du droit de la nature et des gens, extrait du grand ouvrage Latin de Mr. de Wolff par Mr. Formey* (Amsterdam 1758), *Praelectiones academicae in Hugonis Grotii de Jure belli et pacis libros III* J.G. Heineccii (Berolini 1744), „Prawo narodów” (tłumaczenie, rękopis) i in.

Najliczniej reprezentowane były w zbiorze kodeksy i konstytucje: *Codicis Justiniani D.N. Sacratissimi Principis P.P. Aug...*(1590), *Prawa, Konstytucje y Przywileje Królestwa Polskiego i W. X. Litewskiego y wszystkich prowincyi należących...* (1733), *Przywileje y Konstytucje seymowe za panowania J.K.M. Michała I* (Kraków 1670), *Konstytucje Seymu extraordinaryjnego w Warszawie 1767, Inwentarz Konstytucyi Koronnych y W. X. Litewskiego...* (Lipsk 1733), *Inwentarz nowy Praw, Statutów, Konstytucyi Koronnych y W. X. Litewskiego, znajdujących się w 6 tomach Woluminis legum...* (Warszawa 1754), *Corpus Juris Civilis academicum, auctore Christoph. Henr. Greiesleben alias Terromontano* (Kolonja 1775), *Ustawa powszechna o występkach po polsku i niemiec[ku]* (Wiedeń 1787), *Codex poenalis de criminibus* (Wiedeń 1803), *Księga ustaw za zbrodnie i ciężkie policyjn[ę] przestępstwa* (Lwów 1804), *Konstytucje Seymu walnego ordynaryjnego sześciu dniowego w Grodnie R.P. 1726* (Warszawa), *Konstytucya nowa 28 maja 1791 roku* i in.

Dzieje sejmów, rządów, konfederacji, policji są tematem następujących tekstów zawartych w omawianej kolekcji: *Krótką annotacya Seymów Warszawskich, Grodzieńskich, także Elekcyi y koronacyi N. Królów Ich: Jana Kazimierza, Michała, Jana III. y Augusta II...* (Lublin 1740), *Konfederacya Generalna Omnium ordinum regni et magni ducatus Litt. na Konwokacyi głównej Warszawskiej uchwalona dnia 7 Maia R.P. 1764, Leitfaden in die polizeywissenschaft* (Wiedeń 1776), *Grundsätze der Polizey, Handlung, und Finanz v. Sonenfels...* (Wiedeń 1787), *O przywróceniu dawnego rządu według pierwiastkowych rzeczypospolitey ustaw przez J.W. J.M. Pana Wielhorskiego kuchmistrza W. X. L.* (1775) i in.

Z polityką wiążą się: *Uwagi nad terażniejszym położeniem tej części ziemi, którą od pokoju Tylżyckiego zaczęto zwać Xstwem Warsz[awskim]* Hugona Kollątaja (Lipsk, właściwie Warszawa 1808) i *Teatrum politicum, auctore Ambrosio Marliano* (Tymaviae 1757).

Oto teksty filozofów odnoszące się do polityki, które są zawarte w omawianym księgozbiorze: *O początku y zasadach nierówności między ludźmi*, przez J.J. Rousseau, przetłómaczone z francuskiego (Warszawa 1784), *Nicolai Machiavelli Florentini Princeps ex Sylvestri Fellii Fulginatis Traductione diligenter denuo emendatus* (1599), „Rozwaliny, [czyli uwagi nad rewolucjami narodów]” przez P. Volneya (rękopis).

O praktyce sądowniczej i stosowaniu prawa traktują: *Zbiór sądowy powszechny dla sędziów w Gallicyi* (Wiedeń 1783), *Handbuch der Galizischen Gesetzen* (Lemberg 1788), *Adwokat polski za cnotą* (Warszawa 1791), „Process prawny” (rękopis), *Jurisprudentia practica seu Commentarius in Jus Hungaricum compositus a St. Huszty* (Budae 1745), *Pismo o prawach dla Xięstwa Warszawskiego uchwalonych z uwagami stosownemi połączone przez Stanisława Węgrzeckiego* (Warszawa 1809).

Spośród innych pozycji, które znalazły się w dziale prawniczym spisu, warto tu wymienić jeszcze *O statystyce Polski, krótki rzut wiadomości potrzebnych tym, którzy ten kraj chcą oswobodzić, i tym którzy w nim chcą rządzić* (Kraków 1809), *Betrachtungen eines Österreichischen Staatsbürgers an seinen freund* (Wien 1793) i in.

Dzieła filozoficzne

Z zakresu greckiej filozofii antycznej spotykamy dzieła Platona *Omnia divini Platonis opera, translatione Marsilii Picini emendatione et ad graecum codicem collatione Simonis Grynaei nunc recens Summa diligentia repurgata* (Basileae 1532), Arystotelesa *De moribus ad Nicomachum Libri X* (Basileae 1567) w językach greckim i łacińskim, dwutomową pracę jego ucznia, mianowicie *Les caracteres de Theophraste, avec les caracteres ou les moeurs de ce siècle* par Mr. de la Brugere (à Dresde 1775), *Plutarchs moralisch – philosophische Werke übersetzt von Kaltwasser* (Wien 1796) w 7 egzemplarzach, *Luciani Samosatensis dialogi selectiones, coelestes, marini et inferni graece et latine editi in usum puerorum* (Lipsiae 1589).

W omawianej kolekcji znalazły się następujące dzieła filozofów rzymskich: *M. Tullii Ciceronis opera philosophica, Oeuvres de philosophiques de Ciceron* (à Paris 1796) w 8 egzemplarzach, *M.T. Ciceronis de officiis i L.annaei Senecae opera*.

Filozofię oświecenia reprezentuje Helvecjusz (*De l'Esprit* 1776), klasyczną filozofię niemiecką głównie Immanuel Kant.

W rozwoju filozoficznym myśliciela z Królewca zwykło się rozróżnić trzy okresy: a) przyrodniczy i dogmatycznonaturalistyczny, b) empiryczny o nastawieniu humanistycznym, c) krytycznotranscendentalny. Z tego ostatniego okresu znalazły się w posiadaniu Podoleckiego następujące dzieła: *Critik der reinen Vernunft* (Leipzig 1799), *Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft*

wirt auftreten können (Riga 1783 – było to pierwsze wydanie dzieła filozofa), *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten* (Riga 1792), *Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft* (Leipzig 1800), *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* (Königsberg 1794) i in.

Tego okresu rozwoju filozoficznego myśliciela z Królewca dotyczą prace: *Immanuelis Kantii opera ad philosophiam Criticam – Latine vertit Friedrich Got[lieb] Born* (Lipsiae 1796) i *Immanuelis Kantii constitutio principii metaphysicae morum e germanicae in Latinum idioma convertit M. Joh. Chr. Zwanziger* (Lipsiae 1796).

Z dzieł Kanta znalazły się w zbiorze: *Logik i Anthropologie in pragmatischer Hinsicht, Der Streit der Facultäten, Zum ewigen Frieden ein philosophischer Entwurf, Im Kants vernichte Schriften*. Warto tu jeszcze wymienić pracę profesora Sochera *Grundris der geschichte der philosophischen Systeme von den Griechen bis auf Kant* (München 1802).

W kolekcji były także dzieła Johanna Gottlieba Fichte'a, zwolennika Kanta: *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre* (Leipzig 1794) i *Das system der Sittenlehre nach den principien der Wissenschaftslehre* (Leipzig 1798).

Podolecki posiadał trzy pozycje austriackiego filozofa Lazarusa Bendavida *Vorlesungen über die Critik der Urtheilskraft* (Wien 1796), *Vorlesungen über die Critik der practischen Vernunft* (Wien 1796) i *Beyträge zur Kritik des Geschmacks* (Wien 1797), pięć niemieckiego filozofa – Ch. Garve (wydanych we Wrocławiu w 1801 r.), w tym *Uibersicht der vornehmsten principien der Sittenlehre von dem Zeit alter des Aristoteles an, bis auf unsere Zeiten*.

Moralności dotyczą następujące dzieła: *Système de la nature, ou des loix du monde Physique et du monde moral* (Londres 1777), *L'homme moral, ou l'homme considéré tant dans l'étât de pure nature que dans la société* P.Ch. Levesque'a (Amsterdam 1775) i in.

Spotykamy również dzieła odnoszące się do logiki: *Loika przez X. P. Przeczytańskiego* (Warszawa 1816), *Dialectica seu introductio ad Logicam* (Viennae 1752).

Wymienić należy takie utwory, jak: *O religii poczciwych ludzi* (Warszawa 1788), *Instrukcja Jakóba Sobieskiego, kasztelana krakowskiego, Oyca króla Jana III. dana P. Orchowskiemu z strony synów* (Warszawa 1784), *Krótkie przypowieści* (Kraków b. r.).

Prace o tematyce przyrodniczej

Książki umieszczone w dziale zatytułowanym „Historia naturalna i gospodarstwo” dotyczą medycyny, fizyki, przyrodoznawstwa w ogólności, mineralogii i kopalin, botaniki, zoologii, chemii, agronomii i pożarnictwa.

Z zakresu medycyny można wymienić następujące pozycje: dziełko ojca medycyny *Magni Hippocratis Coi opuscula aphoristica. Semejotice therapeutica VIII*

una cum jurejurando Graece et Latine ex Interpretatione... (Basileae 1748), *Henrici Joa. Nepom. Cranz materia medica et chirurgica juxta systema naturae digesta* (Viennae 1762), *Artorii Störck, Libellus quo continuatur experimenta et observationes circa nova sua medicamenta* (Vindebonae 1765), „Thesaurus secretorum et medicinae practicae selectus et expertus per me chirurgo medicum Jo. Ste. Patley” (Visnicy 1756 – rękopis), *Institutio Chirurgica* (b. m. r.), *Anleitung für das bandvolk in Absicht auf seine Gesundheit* (Augsburg 1769), *Exposition de la doctrine physonomique du Docteur Gall, ou nouvelle théorie du cervean*. Ta ostatnia pozycja prezentuje teorię frenologii, stworzoną przez Franza Josepha Galla (1758–1888), neurologa austriackiego, lekarza w Wiedniu i Paryżu. Teoria ta okazała się błędna, dała jednakże początek nauce o lokalizacji czynności w mózgu. Obok tych prac Podolecki miał także *Naynowsze dostrzeżenia na chorobą koltuna* T. Chromego (Kraków 1809) i *Der im Felde und auf der Reise geschwind heilende Pferdearzt* (Wien 1772). Można dostrzec pewną wybiórczość w zbiorze pozycji z zakresu medycyny, jakie on posiadał.

Do fizyki i jej szczegółowych dyscyplin odnoszą się książki: „*Scientia naturalis, seu physica*” (1736 – rękopis), *Wstęp do fizyki dla szkół na...* (Kraków 1788), *Fizyka dla szkół na...* (Kraków 1792), *Faciliora physicae elementa, Dell' Electricismo artificiale e naturale libri due di G. Beccariae* (Torino 1753), *Esperienze fisico mecaniche intorno la luce e l'electricita. Opera di G. Hauksbede* (Firenze 1716) i in.

O przyrodznawstwie traktują dzieła G. Leclerca de Beaffon; *Histoire naturelle* (Paris 1802), pięknie wydana, ilustrowana w wielu egzemplarzach, także tłumaczona przez Stanisława Staszica pt. *Epoki natury* (Kraków 1803). Trzeba tu wymienić jeszcze *Dziela X. Krzysztofa Kluka* (Warszawa 1809).

Do mineralogii i kopalin odnoszą się: *Wiadomość mineralogiczna z różnych autorów zebrana* (Warszawa 1811), *O stanie dzisiejszym mineralogii* Romana Symonowicza (Wilno 1814), *Athanasii Kircheri mundus subterraneus in XII libros digestus* (Amstelodami 1565), *Regnum minerale* (b. m. r.).

Tematyki botanicznej dotyczą książki: *Primarum Linearum Institutionum Botanicarum clarissimi viri Crantzii editio altera* (Lipsiae 1767), *Botanika dla szkół na...* ks. Krzysztofa Kluka (Warszawa 1787). Zoologii poświęcone jest dzieło pt. *Zoologia czyli zwierzątopismo dla szkół na...* (Warszawa 1789). Z chemią związane są pozycje: *Filozofia chemiczna* A. Fourcroya (Warszawa 1808), *Doświadczenia chemiczne i wynalazki celem oszczędzania zboża czynione przez J.N. Jasnüger* (Lwów 1809).

Pojedynczymi pozycjami reprezentowane są: agronomia (*Voyage agronomique précédé du parfait Fermier ouvrage traduit de l'anglois...*), pożarnictwo (*Sposób ugaszenia pożaru...* P. Nils Nyströma), problem fontann (*Meditations sur l'origine des Fontaines, l'eau des Puits et autres problèmes de ce sujet par Mr. Kuhn*) i in.

Wydawnictwa o tematyce matematycznej, wojskowej, astronomicznej i architektonicznej

Matematyce poświęcone są następujące pozycje: *Tyrocinium mercatorio arithmeticum das ist Ordentliche Grund Legund zur Kauffmennischen Rechnung von Valentino Heins* (Hamburg b. r.), *La p[ro]spettiva di Euclide* (Florenza 1573), *L'art et la science des lombres en François et en Latin. Per René Ouvard, de Chinin en Touraine* (Paris 1677), *Jeometrya praktyczna przez X. Ign. Zaborowskiego* (Warszawa 1792), *Georg Vega Vorlesungen über die Mathematik* (Wien 1793), *An[alytische] Abhandlung der Anfangsgründe der Mathematik, verfasset von Mathias Hauser* (Wien 1780), *Philosophia naturalis principia mathematica authore J.S. Newton* (Londini 1687) i wiele szkolnych podręczników (*Arytmetyka dla szkół, Geometrya dla szkół, Algebra dla szkół* itp.). Podolecki posiadał dzieła słynnego matematyka włoskiego, Niccola Tartaglii (*Opere del famosissimo Nicola Tartaglia* wyd. w Wenecji w 1606 r.). Warto tu wspomnieć jeszcze o *Discorsie dimostrazioni matematiche... Galileo Galilei* (Leida 1638).

Wojskowości dotyczą: *Andrz[ęja] Max[ymiliana] Fredry kasztelana Lwowskiego potrzebne consideratie około porządku woiennego y pospolitego ruszenia przez Fra[nciszka] Glinkę z Rafałów do druku podane, a teraz z przydatkiem sporządzenia oeconomiey woienney y sposobu, jakoby woysk Rzeczypospolitey mogły być w dobrym porządku zatrzymane* (Słuck 1675), *Kaisers Leo des philosophen Strategie und Taktik übersetzt durch J.W. von Bourscheid* (Wien 1777), *Herrn le Blonds Artillerie – Wissenschaft aus dem französichen übersetzt v. J.W. Jäger* (Frankfurt i Lipsk 1766), *Terrainlehre zum Unterricht für die Officiere der Oesterreichischen Armme auf höchsten Befehl herausgegeben von Moritz von Gomez* (Wien 1808), *Unterricht des Königs in Preussen an die Generals Dero Armee von der Kriegs kunst* (b. m. 1761), *Etudes militaires contenant l'exercice de l'infanterie avec des figures, dedié ou Roi par Mr. Bottée* (Paris 1750), *Miernictwo woienne ułożone przez P. Hogreve...* (Warszawa 1790) i in.

Do astronomii odnoszą się: *Astronomie par Jérôme le Français...* (Paris 1792), *Traité an[alytique] des mouvemens apparens des corps célestes par Mr. Dionis du Sejour* (Paris 1789), *Opere di Galileo Galilei...* (Bologna 1656) i in.

Architekturze, a przede wszystkim budownictwu poświęcone są pozycje: *Geometra i architekt Polski to iest nauka rysowania, podziału, przemieniania i rozmierzania liniy, angułów figur i brył pełnych, podany do druku przez X. Stanisława Solskiego* (Kraków 1683), *Piec z kominem oszczędzający paliwa* (Kraków 1804) i in.

Z zakresu inżynierii wodnej znalazły się w omawianej kolekcji prace: *Joannis Poleni de molu aquae mixto libri duo* (Patavii 1717), *Joannis Poleni de Castellis per quae derivantur fluviorum aquae habentibus latera convergentia liber* (Patavii 1718), *Dellu misura dell' a[sc]que corventi di D. Benedetto Castelli* (Bologna 1660).

Słowniki i dzieła historycznoliterackie

W dziale zatytułowanym „Filologia – Gramatyki i Słowniki” zgromadził Podolecki głównie słowniki, a także podręczniki do nauki obcych języków. Wymieniono w nim *Słownik języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego w 6 tomach (Warszawa 1807). Z innych tego typu publikacji warto tu ze względu na powszechność występowania wymienić następujące: *Thesaurus Polono-Latino-Graecus* (Cracoviae 1643), *Thesaurus Gregorii Cnapii Latino Polonus* (Cracoviae 1658), *Ambrosii Calepini Dictionarium* (Basileae 1558), *Aubr. Calepini Dictionarium undecim linguarum* (Basileae 1599), *Septem linguarum Calepinus* (Patavii 1758), *Nuovo dizionario Italiano – Tedesco e Tedesco – Italiano secondo l'ortografia dell'Accademia della Crusca* (Nürnberg 1764), *Nouveau dictionnaire Portatif françois – italien* (Avignon 1803) w dwóch egzemplarzach, *Nouveau dictionnaire Polonois allemand et françois* M[ichała] A. Trotza (Leipzig 1740) w czterech egzemplarzach, *Dictionnaire de l'Académie Française* w dwóch egzemplarzach.

Spśród podręczników do nauki języków obcych należy ze względu na dość powszechny charakter tego typu wydawnictw wyszczególnić następujące: *Calligraphia oratoria linguae graecae a Jo : Posselio concinnata* (Coloniae 1609), *Griechischer Lesebuch* (Wien 1807), *Lateinische Sprachlehre* (Wien 1813), *La parfaite gramair royale Française et allemande* (Leipzig 1737), *Matthiä Kramers Italienische grammatica* (Insbruck 1777), *Englisches Lesebuch von J.C. Fick* (Erlangen 1880), *Deutsche Sprachlehre* (Wien 1610), *Grammaire Espagnole expliquée en François par C. Ovdin* (Paris 1660).

Spotyka się w kolekcji podręczniki do nauki języka polskiego, m.in. *Grammatyka dla szkół* ks. O. Kopczyńskiego (b. m. 1780) i *Praktische Polonische grammatik für Deutsche* U. Adamowicza (Berlin 1796).

Z zakresu historii literatury znalazły się w księgozbiornie Podoleckiego: *Historia literatury polskiej* F. Bentkowskiego (Warszawa 1814), *Lycée ou cours de Littérature ancienne et moderne par J.F. Laharpe* (Paris 1815), *Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiej o pisarzach polskich...* przez J.M. Ossolińskiego (Kraków 1819).

Do unikalnych pozycji należą: *Historia drukarń krakowskich przez Bandtkiego* (Kraków 1815), *Adagia Polonica selecta et sententiae morales ac dicteria faceta honesta Latinae et Graecae reddita, quibus praesertim obscurioribus addita est lux et interpretatio* (Crac. 1632) w trzech tomach, razem 1388 stron 4°, *J.C. Stockhausens Critische Entwurf einer auserlesenen Bibliothek* (Berlin 1771).

Literatura

Najlichnieszy dział – zwany w księgozbiornie J.K. Podoleckiego „Rymotwórstwo, wymowa i romanse” – stanowiła literatura piękna. Właściciel zbiorów rozpoczął go wyszczególniać od literatury antycznej. Z zakresu literatury greckiej zgromadził dzieła: *Iliade d'Omero tradotta dell' original greco in versi sciolti da Anton Maria*

Solvini (Padova 1760), *Pindari Olympia, Pythia, nemea, isthmia, caeterorum octo Lyricorum carmina* (Ebrodumi 1624), *Isocrates orationes admonitoriae* (Cracoviae 1785). Warto tu jeszcze wymienić pracę historycznoliteracką wiążącą się z literaturą antyczną, głównie grecką pt. *Pamiętka dziejów bohatyrskich... w śpiewach Homera i Kwinta według pierwotworów greckich Słowianom dochowana przez J.J. Przybylskiego* (Kraków 1815), pięć egzemplarzy.

Z literatury rzymskiej znalazły się takie utwory, jak: *Mowy Cycerona przeciwko Katylinie i za M. Marcellim przekładania X. Ign[acego] Nagurczewskiego* (Warszawa 1763), *P. Virgilii Maronis opera* (Amsterdam 1744), *Eneida Virgiliusza dzieło pośmiertne Fr. Dmochowskiego* (Warszawa 1809), *Q. Horatii Flacci opera* (b. m. r.), *Quintus Horatius Flaccus* (Birminghamiae 1770) – edycja piękna, *P. Ovidii Nasonis opera omnia e recensione Nic. Heinsii* (Lipsiae 1758), w 4 egzemplarzach, *Die Satyren des Horaz übersetzt* (1794), *T. Lucretii Cari de Rerum natura libri VI* (Lipsiae 1776), *M. Val. Martialis epigrammata...* (Venetiis 1749), *Phaedri Fabularum Esopiarum Libri V* (Debrecini 1793), *J. Juvenalis et A. Persii Flacci Satyrae...* (Basileae 1551), *Catullus Tibullus Propertius cum Galli fragmentis* (Biponti 1799), *L.A. Senecae Tragaediae* (Lugduni 1651). Spotykamy tu również dzieła Tytusa, Liwiusza i Tacyta. Właściciel księgozbioru umieścił je w dziale historycznym katalogu.

Skromnie prezentuje się w zbiorze literatura polska (głównie Oświecenia). Figurują w nim: *Śpiewy historyczne z muzyką i rycinami przez J.U. Niemcewicza* (Warszawa 1816), *Bayki, powieści przez J.U. Niemcewicza* (Warszawa 1817), *Zbiór rymów M.J. Twardowskiego* (Wilno 1770), *Zamek na Czorsztynie. Opera Dmuszewskiego* (Warszawa 1819), *Elegia na śmierć Kościuszki przez Czaykowskiego* (b. m. r.), *1^{mo} Mowa Śniadeckiego w R. 1781. – 2^{do} Mowa Wodzickiego w R. 1818* (b. m. r.), *Sztuka rymotwórcza przez Fr. Dmochowskiego* (b. m. r.), *Lechus. carmen heroicum authore P. Jo. Skórski* (Leopoli 1745).

Literaturę francuską reprezentowały następujące dzieła (głównie z okresu Oświecenia): *Oeuvres choisies de J.J. Rousseau* (Paris b. r.), w siedmiu tomach (Podolecki posiadał dwa z nich), *Oeuvres de Jean Racine* (b. m. r.), w siedmiu tomach (w zbiorze było pięć), *Oeuvres de J.B. Poquelin de Moliere* (Paris 1813), w 8 tomach, *Szkoła kobiet z Moliere przez G.M. Witkowskiego* (Warszawa 1819), *Satyry Boala przez Gorczewskiego* (Warszawa b. r.), *Henryada przez P. de Voltaire. Przełożona przez Eu[zebiusza] Słowackiego* (Warszawa 1803), *Ustawa natury przez Woltera* (Ferney 1795), *Belisaire par M. Marmontel* (Lipsiae 1791), *Voyage de jeune Anacharsis en Grèce par S.J. Barthélemy* (Paris 1818), *Oeuvres de la Harpe* (Paris 1814).

Z literatury włoskiej licznie reprezentowanej spotykamy tu dzieła humanisty włoskiego, tworzącego w języku łacińskim, biskupa Marca Girolama Vidy (*M. Hier. Vidae opera metrica*) oraz takie znane dzieła literackie, jak: *Orlando Furioso di Lodovico Ariosta* (Jenae 1801) i także po polsku wyd. w Krakowie 1796, *La secchia canita poema eroicomico di Alles. Tassoni* (Dresda 1794), *Tragedie d. Vitto-*

rio Alfieri (Parisi 1788), *Scelta della Commedie di Carlo Goldoni* (Lipsiae 1810), *Poesie di Lorenzo Pignotti Aretino* (Pisae 1802), *Goffred abo Jeruzalem wyzwolona* przekładania P. Kochanowskiego (Kraków 1687).

Z literatury niemieckiej: *Die Psalmen übersetzt von Moses Mendelssohn* (Berlin 1788), *Szylera pieśń o dzwonie* przekładania J.N. Kamińskiego (Lwów 1818), *Wielands neuste gedichte vom 1777 bis 1778* (Weimar 1779), *Die Sommerreise von Jacobi* (Halle 1770) i in., zaś z angielskiej – *Sąd ostateczny* przez Ed. Jounga (b. m. r.), *Miltona ray utracony* przekładania J.J. Przybylskiego (Kraków 1791), *Wiersz o człowieku H. Pope* (Warszawa 1816).

Spotykamy w zbiorze także utwory holenderskiego prawnika i filozofa, Hugona Grotiusa (*Poemata*). Nie zabrakło również popularnych powieści wydawanych w wieku XVIII: *Historia o Argienidzie* (Lipsk 1728), *Historia Magiellony* (b. m. 1769).

Książki o tematyce geograficznej, podróżniczej i heraldycznej

Geografię reprezentują następujące dzieła: *Le géographe manuel par Victor Comsiras* (Paris 1801), *Dizionario geografico portatile del Sig. Brouckner* (Bassano 1787), *Roma antica e moderna* (Roma 1750), *Opis starożytnej Polski, przez T. Święckiego* (Warszawa 1816), *Okolice Za-Dniestrka między Stryem i Łomnicą, przez J.L. Czerwińskiego* (Lwów 1811), *Dictionnaire géographique portatif...* (Paris 1763), *J. Hofmans Beschreibung der Europa* (Würzburg 1773), *Tableaux historique, statistique et moral de la Haute Italie* (b. m. r.), *Obraz różnych narodów* (Kraków 1801) i in.

O podróżach traktują m.in.: *Voyage du Sieur. Paul – Lucas* (Amsterdam 1714), *Poselstwo wielkie R. Leszczyńskiego do Mustafy XII. Cesarza Tureckiego* (Poznań 1744), *Kolumbus oder die Entdeckung von Westindien von J.H. Campe* (Tübingen 1782), *Des Grafen Macartney Gesandtschaftsreise nach China, aus dem Englischen des sir G. Staunton* (Berlin 1798) i tłumaczenie tej pracy na język polski – *Podróż Lorda Makartney posła W. Brytanii do Chin w R. 1792, 1793, 1794...* (Kraków 1801), *Neue Reise – Beschreibung R. P. G. Laimbeckhoven von Wienn nach China abgeschickten Missionarii* (Wien 1740).

Parę pozycji dotyczy heraldyki: *Korona polska, kleynotami herbów szlacheckich ozdobiona* (b. m. r.) i *Zbiór nazwisk szlachty* przez Małachowskiego (Łuck 1790).

Historia

Dział historyczny pod względem liczby pozycji, które zawiera, jest drugim po dziale literackim w księgozbiorze J.K. Podoleckiego. Ponad jedną czwartą stanowią dzieła dotyczące starożytności. Czołowe miejsce wśród nich zajmują prace najwybitniejszego historyka cesarstwa rzymskiego I wieku, a mianowicie Publiusza Korneliusza Tacyta: *Opera ex recensione G.C. Crollii* (Biponti 1798), *P. Kor. Tacyta kronika* przekładania K. Koiałowicza (Warszawa 1803), *P.K. Tacyta dzieła wszyst-*

kie... (Warszawa 1777), *C. Tacitus Sämtliche Werke...* (Wien 1796), *Opera* (b. m. r.). Znajdujemy w tych zbiorach również utwory Tytusa Liwiusza, zwłaszcza jego słynne dzieło: *T. Livii Patavini historiarum ab urbe condita libri qui extant XXXV* (Venetii 1566). Podolecki ponadto posiadał: *T. Livii Patavini historiarum Libri primi Decem secundum editionem J.F. Gronovii recusi* (Debrecini 1798), *T. Livii Patavini historiarum libri qui supersunt omnes...* (Biponti 1784). W kolekcji jest słynna biografia dwunastu cesarzy rzymskich: *C. Svetonii Tranquilli: XII. Caesares* (Lugduni 1548) oraz dzieła Salustiusza (*C. Salustii opera omnia – 1739*) i in.

Z zakresu historii starożytnej Grecji spotykamy w księgozbiornie dzieło Tucydysesa o wojnie peloponeskiej, wydane we Frankfurcie w 1594 r. Trzeba tu jeszcze wymienić *Biographien des Plutarchs mit Ammerkungen...* (Wien i Prag 1796), *Alcibiades* (Leipzig 1786).

Do starożytności odnoszą się również prace: *Josephi Juedi historici praeclara opera* (Parhisii 1519), *Historiae Byzanzinae epitome studio Fr. Borigiae. Keri S.J.* (Tyrnaviae b. r.), *Historia o zburzeniu Jerozolimy* (Warszawa 1793), *De vitis Imperatorum et Caesarum Romanorum tam occidentalim quam orientalium...* (Francofurti ad Moenem 1615).

Równie wiele miejsca, co dzieła o antyku, zajmują pozycje poświęcone dziejom Polski. Spotyka się wśród nich kroniki: *Historia Polonica Joannis Długossi seu Longini Canon. Cracov. in tres tomos...* (Dobromili 1615), *Joannis Długossi seu Longini Canon. quondam Cracov. Historiae polonicae libri XII, quorum sex posteriores nondum editi nunc simul cum prioribus ex mscripto rarissimo in locum prodeunt, et Joa[nnis] Długossi historiae polonicae liber XIII, et ultimus – accedunt ab materiae affinitatem, libri hactenus rarissimi – 1^{mo} Viri Kadlubkonis historia polonica – 2^{do} Sta. Sarnicii annales, 3^{no} St. Orichovii Okszi annales – 4^o Illustrium virorum epistolae – 5^o St. Sarnicii descriptio veteris et novae Poloniae* (Lipsiae 1712).

W zbiorach Podoleckiego można spotkać także inne materiały np. kroniki: *Która przedtym nigdy światła nie widziała kronika Polska, Litewska, Żmudzla i wszystkiej Rusi Kijowskiej przez M. Osostewiciusa Strykowskiego dostatecznie napisana...* (Królewiec 1582), *Annales St. Orichovii Okszi adiunximus Vitam Petri Kmita* (Dobromili 1611), *Martini Cromeri de origina et rebus gestibus Polonorum libri XXX...* (Basileae 1568), *Stan. Sarnicii annales sive de origine et rebus gestis Polonorum et Lituanorum libri octo* (Cracoviae 1587), *Commentariorum Chotiniensis belli libri tres auctore Jacobo Sobieski opus posthumum* (Dantisci 1646), *Annalium Poloniae climacter tertius – scriptore Vespasiano Kochowski* (Cracoviae 1698), *Historia rerum Polonicarum concinnata et ad Sigismundum III regem...* (Hannoviae 1618), *Historia ducum et Regum regni Poloniae conscripta A. D. 1720 : iest to tłumaczenie kroniki Herburtka kasztelana Sanockiego i dopelnienie teyże aż do Augusta XII* (Gdańsk b. r.) i *Andreae Chr. in Załuskie (Załuski) Varmiensis episcopi... Epistolarum historico – familiarum Tomi 3* (Brunbergae 1727). Do cen-

niejszych należała *Chronica Polonorum* Macieja Miechowity drukowana u Hieronima Wietora (Kraków 1521).

Oto prace dotyczące różnych epok historii Polski spotykane w księgozbiorze J.K. Podoleckiego: *Zebranie polityczne albo krótki opis różnych panowania Polskiego odmian...* (Warszawa 1760), *Powstanie narodu Polskiego pod naczelnikiem T. Kościuszki* (b. m. 1794), *Histoire générale de Pologne par Mr. Polignac* (Amsterdam 1751), *Histoire de la révolution de Pologne en 1794 par un témoin oculaire* (Paris 1797), *Histoire de l'anarchie de Pologne par Rhulière* (b. m. r.), *J.A. Hoppe ältere und neuere Geschichte der Königreiche Gallizien und Lodmerien* (Wien 1792).

W porównaniu do historii starożytnej i historii Polski mniej miejsca zajmują dzieła dotyczące dziejów Francji. Szczególnie eksponowany wśród nich jest okres napoleoński: *Copies des lettres originales de l'armée du gener. Buonaparte en Egypte* (London 1799), *Relation complète de la campagne de Russie en 1812* (Paris i Londres 1816), *Rękopism nadesłany z wyspy S. Hèleny, niewiadomym sposobem z francuskiego* (Warszawa 1817). Inne ważniejsze dzieła, które znalazły się w księgozbiorze i dotyczą historii Francji to: *Elémens de l'histoire de France depuis Clovis jusqu'à Louis XIV par M. l'abbé Millot à Neuchatel* (Neuchatel 1779), *Histoire de la condamnation de Templiers* (b. m. r.).

Tylko nieliczne pozycje dotyczą historii innych krajów. O Szwecji traktują: *Historia królestwa Szwedzkiego od r. 1250 do r. 1771* przez W. Skrzetuskiego (Warszawa 1792), *Historia o rewolucyi królestw Szwedzkiego i Duńskiego* (b. m. 1752). Do historii Rosji odnosi się: *Vie de Catherine II, impératrice de Russie* (Paris 1797). Z dziejami Niemiec i Austrii wiążą się: *Lebensgeschichte Josephs des zweiter Kaisers der Deutschen von Hübner* (Salzburg b. r.), *Opis poruszenia ludu w Wiedniu* (b. m. 1798), *Oesterreichisches interregnum oder Staatsgeschichte der Länder Oesterreich, Steyer-Krain...* (Wien 1773), *Wojna na północy w r. 1812* (Warszawa b. r.). Historii Włoch dotyczą: *Les vies des hommes et des femmes illustres d'Italie* (Yverdon 1768), *Historie di Nicolo Machiavelli* (Piacenza 1587). Z historią Hiszpanii wiąże się pozycja pt. *Correspondance de Fernand Cortès avec l'empereur Charles Quint, sur la conquête du Mexique* (Suisse 1779), zaś Węgier – *Epistolae Matthiae Corvini Regis hungariae (Cassoviae 1743)*.

J.K. Podolecki miał w swych zbiorach cenną pracę francuskiego historyka i pisarza, biskupa Jacquesa Bénigne Bissuet pt. *Discours sur l'histoire universelle* (Paris 1803).

Czasopisma i mapy

W dziale „Zbiory dzieł” umieszczone zostały obok czasopism *Zabawy przyjemne i pożyteczne* (Warszawa 1804), *Almanach Lubelski na rok 1815 dla amatorów Literatury oyczystey* (Lublin), *Pamiętnik Lwowski* z lat 1816, 1817, 1818, *Receuil des Gazettes de France* za lata 1752, 1753, 1754, 1755, 1756 i 1770 (Paris), a tak-

że kompletne utwory takich autorów, jak: Wolter, S.J. Barthélemy, J.J. Rousseau, Montesquieu, M. Tullius Cynceron i in.

Na dział „Rysunki i mapy” składają się mapy: Polski, Hiszpanii i Portugalii, monarchii austriackiej, poczt w Europie, atlasy, w tym jeden uniwersalny i in.

Niemożliwe jest dokładne przedstawienie problemu wykorzystania księgozbioru Podoleckiego. Oto zapisy poczynione na przedniej okleinie spisu: „WMichał Groblewski 6 lipca 813: Pamiętnik L. – 2 tom. Rolnictwo poema – 1, Naruszewicz poezie – 1, Plutarcha – 1”; „Pożyczono Okólskiemu Satyry Gorczyzewskiego – 2, Sybilla Woronicza – 1”; „Ja biore: Świąckiego – 2, Wega – 1, Łaski – 1”. Na ostatniej znajdują się następujące: „Pożyczam dzieło tytułem Josephi Judei praeclara opera. Parisii 1519 in fol. Rzepedź 11 Maja 820. (Niewyraźny podpis)”; „Pożyczam 4 tomy Matastazego: 2 tomy i 2 tomy Bossueta i Woltera – razem książek – 29 lipca 822. (Nieczytelny podpis)”; „WTadeuszowi Urbańskiemu Felińskiego tom. 1, Templarjusze – 1, Katyliną – 1”. Trudno w oparciu o te zapisy zorientować się, jak był wykorzystany księgozbiór. Wydaje się rozsądne przyjęcie założenia, iż właściciel nabywał książki, aby służyły mu do pracy publicystycznej i zaspokajały jego zainteresowania czytelnicze.

W omawianej kolekcji przeważają zdecydowanie książki. Niewiele w niej czasopism. Pod tym względem księgozbiór Podoleckiego jest więc dość jednorodny. Spośród dokumentów niepiśmiennych należy wymienić mapy i atlasy, które stanowiły znikomą ilość. Literatura piękna jest w sposób wyraźny zdominowana w księgozbiórze przez pozycje niebeletrystyczne. Pod względem językowym, wieku, kiedy zostały dzieła wydane, miejscowości, gdzie je opublikowano, zbiór jest nadzwyczaj różnorodny, co może świadczyć o zainteresowaniach jego właściciela literaturą i nauką innych narodów.

Jeżeli będziemy oceniać podział rzeczowy księgozbioru według klasyfikacji nauk przyjętej w *Historii nauki polskiej*⁴, okaże się, że większość dyscyplin jest w nim reprezentowana.

Dział ogólny tworzą liczne słowniki ze *Słownikiem języka polskiego* Lindego na czele.

Z nauk humanistycznych i społecznych reprezentowane są w zbiorach tu omawianych takie dyscypliny, jak: literaturoznawstwo, konkretnie historia literatury i drukarstwa; językoznawstwo; filozofia (głównie antyczna, skromnie filozofia oświecenia, klasyczna filozofia niemiecka) i szczegółowe dyscypliny filozofii (logika i etyka); teologia, biblie; historia, głównie antyczna (grecka, rzymska), Polski, Francji, innych krajów europejskich (na ogół pojedyncze pozycje), Kościoła, krakowskiego zboru protestanckiego; literatura piękna (antyczna, polska w skromnym wyborze, francuska, włoska, niemiecka); prawo i polityka – głównie takie szczegółowe dziedziny, jak teoria i historia prawa, praktyka sądowicza, adwokatura, dzieje sejm-

mów, liczne kodeksy i konstytucje, wreszcie prawo kanoniczne, statystyka jako pomocnicza dyscyplina dla polityków; wojskowość.

Zabrakło pozycji dotyczących sztuki (poza literaturą piękną), ekonomii, oświaty, etnografii (poza heraldyką), nie wspominając o tak rzadkich dziedzinach, jak bibliotekarstwo, bibliografia, archeologia, które w wiekach XVIII i XIX dość żywo rozwijały się.

Z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych reprezentowane są w zbiorach tu omawianych następujące dyscypliny: matematyka i jej szczegółowe dziedziny (arytmetyka, geometria), fizyka, medycyna, przyrodoznawstwo w ogólności, w tym zoologia, botanika, chemia, budownictwo, pożarnictwo (w skromnym wyborze), astronomia.

Z zakresu nauk o ziemi głównie spotyka się te oto dziedziny: geografia (przede wszystkim opisy podróży), geologia, mineralogia, kopaliny.

Z kręgu nauk o gospodarstwie wiejskim reprezentowana jest tylko agronomia (pojedynczy tytuł).

Pod względem rzeczowym księgozbiór J.K. Podoleckiego ma charakter uniwersalny. Jeżeli jeszcze weźmiemy pod uwagę, że znalazły się w nim dzieła wielu najwybitniejszych autorów (np. J.J. Rousseau, I. Kant, G. Galileusz itp.), przekonamy się, iż jego gromadzeniu towarzyszył ambitny zamiar posiadania tego wszystkiego, co jest najcenniejsze w literaturze i nauce.

Przypisy

¹ Jan Kanty Podolecki urodził się w 1800 roku w Bezmiechowej (Bezmichowej) w Sanockiem jako syn Wincentego, administratora w dobrach Krasickich. Po ojcu odziedziczył bibliotekę. Wdzięczał majątek Rzepedź koło Leska. Brał udział w powstaniu listopadowym. Uczestniczył także w przygotowaniach do powstania 1846 r. W Paryżu 2 czerwca 1846 roku zapisał się do Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (TDP). Został wraz z innymi przywódcami TDP wydalony z Francji. Działał w składzie Centralizacji w Londynie. Okresowo pracował nawet w Komitecie Centralnym Demokracji Europejskiej. W 1851 r. wycofał się całkowicie z życia politycznego. Błędnie posądzono go, że był agentem wywiadu pruskiego (jakoby pod pseudonimem Jana Schultza donosił policji pruskiej w 1852 r. o działalności Centralizacji Londyńskiej). Zmarł prawie całkiem zapomniany 28 maja 1855 r. w Pau.

² Władysława Jabłońska użyła nazwy: „Katalog biblioteki Wincentego i Jana Kantego Podoleckich w Rzepedzi” (*Inwentarze i katalogi biblioteczne w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, „Ze skarbca kultury” Z. 20: 1969, s. 146). Tytuł faktyczny jednak jest taki, jak w niniejszym opracowaniu.

³ 1019/I Spis Książek Kantego Podoleckiego. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

⁴ *Historia nauki polskiej*, t. 4, cz. 1, Wrocław 1987.